

Legal Measures on Evidence and Fact-Finding Examination Procedures Under the Criminal Procedures Code

Warapong Ridsree¹, Poom Chokmoh², and Suthee Usathaporn³

^{1,2}School of Law, Sripatum University

³School of Law, Dhurakij Pundit University

¹E-mail: warapong.rid@spumail.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2060-3560>

²E-mail: poom.ch@spu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8628-7974>

³E-mail: suthee3711@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0143-6100>

Received 03/04/2024

Revised 24/04/2024

Accepted 17/06/2024

Abstract

Background and Aims: creating precise guidelines and standards for obtaining evidence and conducting examinations, legal measures ensure fair and just legal proceedings. These measures protect the rights of both the prosecution and the accused, fostering accountability and transparency within the criminal justice system. Thus, the objectives of this research are: 1) to study concepts and principles related to evidence-checking mechanisms; and truth in criminal cases. 2) To study legal measures regarding mechanisms for checking evidence and truth in criminal cases according to Thai and foreign laws. 3) To study and analyze problems regarding mechanisms for checking evidence and truth in criminal cases. 4) to suggest appropriate legal measures to use as a guideline for inspection. Evidence and truth in criminal cases.

Methodology: This study is qualitative research using a documentary research method. By studying primary documents and Academic articles Thesis is relevant and useful for research. To analyze in a descriptive essay.

Results: (1) concepts and principles include the protection of rights and freedoms by the state The concept of protecting human dignity criminal justice concept criminal prosecution concept criminal liability structure Procedures for criminal proceedings and preliminary investigation. (2) The problems discovered are the independence of the agency in the investigation Gathering evidence and finding the truth in criminal cases, which is often interfered with by superiors or the chain of command. (3) Have prosecutors go to the crime scene to check the truth and evidence at the crime scene for criminal cases with complex facts or important cases. And (4) Make additional amendments to the management of investigative agencies and to the Criminal Procedure Code. and amending Section 226 of the

Criminal Procedure Code The court prefers to produce evidence as it appears and is the essence of the case according to the truth, which may benefit or harm the litigant.

Conclusion: The information emphasizes how important legal frameworks are for safeguarding rights, maintaining procedural justice, and dealing with issues like meddling in investigations. It also emphasizes the necessity of ongoing development and modifications to legal codes to improve the efficacy and integrity of criminal proceedings, placing a focus on the pursuit of justice and the truth while defending the rights of all parties.

Keywords: Criminal Facts Finding; Evidence; Fact Finding Examination

มาตรการตามกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วราพงษ์ ฤทธิ์ศรี, ภูมิ โชคเหมาะ และสุธี อยู่สถาพร

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การสร้างแนวปฏิบัติและมาตรฐานที่ชัดเจนในการรับพยานหลักฐานและการดำเนินการตรวจสอบ มาตรการทางกฎหมายเพื่อให้การดำเนินการทางกฎหมายเป็นไปอย่างยุติธรรมและยุติธรรม มาตรการเหล่านี้ปกป้องสิทธิของทั้งฝ่ายโจทก์และผู้ถูกกล่าวหา ส่งเสริมความรับผิดชอบและความโปร่งใสภายในระบบยุติธรรมทางอาญาการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐาน และความจริงในคดีอาญา 2) เพื่อศึกษามาตรการของกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา 4) เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา

ระเบียบวิธีการวิจัย: การศึกษาเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย มาวิเคราะห์เป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย: (1) แนวคิดและหลักการได้แก่ คัมครองสิทธิเสรีภาพภาพโดยรัฐ แนวคิดในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แนวคิดการฟ้องคดีอาญา โครงสร้างการรับผิดชอบทางอาญา ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาและการไต่สวนมูลฟ้อง (2) ปัญหาที่ค้นพบคือ ความเป็นอิสระของหน่วยงานในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และการค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งมักถูกแทรกแซงโดยผู้บังคับบัญชาหรือสายการบังคับบัญชา (3) ให้พนักงานอัยการลงพื้นที่เกิดเหตุเพื่อตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุสำหรับคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงสลับซับซ้อนหรือเป็นคดีที่สำคัญ และ (4) ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการบริหารหน่วยงานสอบสวนและในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ศาลขอที่จะหยิบยกพยานหลักฐานตามที่ปรากฏจริงและเป็นสาระสำคัญแห่งคดีตามความจริงที่อาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่ความได้

สรุปผล: ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของกรอบกฎหมายในการปกป้องสิทธิ การรักษาความยุติธรรมตามกระบวนการ และการจัดการกับประเด็นต่างๆ เช่น การแทรกแซงในการสืบสวน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงประมวลกฎหมายอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและความสมบูรณ์ของการดำเนินคดีอาญา โดยให้ความสำคัญกับการแสวงหาความยุติธรรมและความจริง ในขณะเดียวกันก็ปกป้องสิทธิของทุกฝ่าย

คำสำคัญ: ความจริงคดีอาญา; พยานหลักฐาน; ตรวจสอบข้อเท็จจริง

บทนำ

หลักการสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือบ้านเมืองก็คือการที่รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนมิให้มีการกระทำความผิดทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ดังนั้น ในการที่จะให้สังคมมีความปลอดภัย การกระทำความผิดดังกล่าวดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษ โดยผ่านกระบวนการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา (Public prosecution) ตามกฎหมาย (สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2558) ทั้งนี้รัฐจะต้องดำเนินการค้นหาความจริงและแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หากผู้กระทำความผิดเป็นผู้กระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายก็จะถูกลงโทษ หากมิได้กระทำความผิดก็จะได้รับการปล่อยตัว ขณะเดียวกัน รัฐย่อมมีบทบาทในการยับยั้งหรือใช้มาตรการใด ๆ ป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี ในกรณีของการดำเนินคดีแพ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวของคู่กรณีระหว่างโจทก์และจำเลย โดยคู่กรณีสามารถเลือกหนทางในการเจรจาต่อรอง (Negotiation principle) ที่อาจตกลงแตกต่างไปจากคำพิพากษาของศาลได้ โดยกระบวนการการค้นหาความจริง (Fact finding) ในคดีแพ่งอาจจะไม่มีความสำคัญเท่ากับกระบวนการการค้นหาความจริงในคดีอาญา (ศาลแพ่ง, 2566) เพราะคดีอาญามีกะบวนการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมแก่ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยประกอบกับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับของสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึงต้องมีข้อเท็จจริงและความจริงประกอบด้วยพยานหลักฐานที่ครบถ้วน ชัดเจนปราศจากข้อสงสัยเพื่อนำไปสู่การลงโทษ (Corporal punishment) ที่เหมาะสมต่อไป(สถาบันพระปกเกล้า, 2566) แต่ด้วยกระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญายังประสบปัญหาทางกฎหมายและการบริหารคดีบางประการ ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาความเป็นอิสระพนักงานสอบสวนในการสอบสวน การค้นหาความจริงแท้ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงการทำสำนวนการสอบสวนคดี ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมักถูกแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชาหรือสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานในสังกัดส่งผลให้เกิดการบิดเบือนความจริงและพยานหลักฐานในคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบิดเบือนคดีโดยไม่สุจริต ทำให้การแสวงหาความจริงและพยานหลักฐานไม่ถูกต้อง ครบถ้วน ตามหลักบทบัญญัติมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและส่งผลกระทบถึงสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2) ปัญหาบทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาและการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยเร็วในคดีที่มีความสลับซับซ้อน ในขณะที่การสอบสวนเป็นหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปัจจุบันอำนาจการสอบสวนได้แยกออกจากอำนาจการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ส่งผลทำให้พนักงานอัยการไม่อาจทราบข้อความจริงแท้และพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของพยานหลักฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่อาจเสื่อมสภาพหรือเลอะเลือนตามเวลาทำให้คุณค่าแห่งพยานหลักฐานในเชิงการพิสูจน์สูญหายไป

3) ปัญหาบทบาทอำนาจของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญา เมื่อเทียบกับหลักตามบทบัญญัติมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งศาลมิได้พิจารณาพิพากษาคดีตามภาวะวิสัยในทุกมิติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความสลับซับซ้อนของข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเนื่องโดยหลักการศาลจะตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามที่ปรากฏในสำนวนคำฟ้องโจทก์เท่านั้น ในขณะที่ความจริงแท้แห่งคดีตามที่ปรากฏตามข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแตกต่างจากความจริงตามคำฟ้อง อันส่งผลให้จำเลยสูญเสียโอกาสในการต่อสู้คดี

ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลต่อประสิทธิภาพกระบวนการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินคดีของศาล กล่าวคือ ส่งผลกระทบต่อการชี้ขาดข้อเท็จจริงที่ได้แย่งระหว่างโจทก์จำเลยในคดี อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยรัฐ การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักนิติธรรม หลักฟังความทุกฝ่าย (The principle of bilateral hearing) และบทสันนิษฐานความผิดอาญาในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบข้อบังคับของอัยการและศาลที่เกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงแห่งคดีอาญา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงเป็นปัญหาในการใช้กลไกที่เหมาะสมเพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญาขององค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สมควรมีการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งหาหลักที่เหมาะสมแก้ไขปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ในขั้นการรวบรวมพยานหลักฐานที่รวบรวมในชั้นสอบสวน และความจริงที่ค้นพบภายในองค์กรของอัยการและศาลเพื่อสร้างองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าวและใช้เป็นแนวทางการพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐาน และความจริงในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษามาตรการของกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา
4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา

สมมติฐานของการศึกษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 กำหนดให้การพิจารณาพยานหลักฐานของอัยการควรดำเนินการร่วมกับพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปที่เกิดเหตุอันเป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการก่อนขั้นตอนการพิจารณาพยานหลักฐาน และในชั้นศาล

โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลสูงจะออกนัยพิจารณาด้วยตนเองเพื่อการวินิจฉัยคดีอย่างรอบคอบ และถูกต้องในทุกมิติของแต่ละคดี ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักตามประมวลกฎหมายอาญา หลักการพิสูจน์จนสิ้นข้อสงสัยตามสมควร และหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานและการค้นหาความจริงในคดีอาญายังมีข้อจำกัดที่ไม่เอื้อต่อ การดำเนินการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องหา เนื่องจากอัยการมักมีคำสั่งฟ้องคดีที่ได้มาจากการรวบรวม พยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน รวมทั้งศาลพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกำหนดที่ไม่รอบคอบหรือไม่เป็นกลาง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาและต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยรวม จึงเห็นควรให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มีบทบัญญัติกฎหมายหรือกระบวนการและการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบพยานหลักฐาน และกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกัน กระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐาน และความจริงในคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น
3. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา
4. นำข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้อัยการและศาลใช้เป็นกลไกในการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงเอกสาร Documentary Research โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ Primary Document ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเอกสารชั้นทุติยภูมิ เลอคอนตี ได้แก่

บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยมาวิเคราะห์เป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง มาตราการตามกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีผลการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐาน และความจริงในคดีอาญา มีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดการพิสูจน์พยานหลักฐานและการค้นหาความจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโบราณ

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) ซึ่งอยู่ในช่วง 1754 ก่อนคริสต์ศักราช พบว่า กฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดโทษอย่างรุนแรงหรือที่เรียกกันว่า หลักตาต่อตา ฟันต่อฟัน (An eye for an eye, a tooth for a tooth) (History.com, 2023) กฎหมายดังกล่าวได้มีการจัดทำเป็นประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษรแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน และกฎหมายอาญาตามลำดับ นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายดังกล่าวยังวางหลักว่า หากผู้ใดกล่าวหาว่าใครหรือผู้ใดกระทำความผิด และหากพิสูจน์ความผิดไม่ได้ ผู้กล่าวหาจะต้องถูกประหารชีวิต และ หากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกระโดดลงไปในแม่น้ำและเขาจม ให้ทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นของผู้กล่าวหา และหากผู้ถูกกล่าวหาหนี ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องถูกฆ่าให้ตายและให้ทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นของผู้ถูกกล่าวหา ต่อมายุคที่มีการจัดทำกฎหมาย 12 โต๊ะ (Duodecim Tabulae: Law of The Twelve Tables) (The Roman Law Library, 2023) กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่มีรากฐานจากกฎหมายโรมันโบราณและถือเป็นกฎหมายแกนหลักอันสำคัญของรัฐธรรมนูญโรมันและของจารีตแห่งประเพณีของบรรพชน (Mos Maiorum) โดยกฎหมายนี้บัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล รวมถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา อาทิ วางหลักว่า ผู้ใดกระทำการลักทรัพย์ในเวลา “ค่ำคืน” ให้เอาไปฆ่าเสีย และ ยังกำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานไว้อีกว่า ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถหาพยานหลักฐานได้ ก็ให้ร้องตะโกนดัง ๆ ที่ประตูบ้านของตนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่อไป

ต่อมาในยุคของพระเจ้าจักรพรรดิจัสติเนียนผู้ปกครองอาณาจักรโรมันตะวันออก เมืองคอนสแตนติโนเปิล พระองค์ได้ทรงจัดทำประมวลกฎหมายจัสติเนียน (Code of Justinian) ในช่วง 527-565 ก่อนคริสต์ศักราช ประมวลกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับเป็นการทั่วไปแก่ประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมและได้วางหลักการพิสูจน์พยานหลักฐานไว้ว่า ถ้าผู้ต้องหาปฏิเสธ ให้หาพยานหลักฐานมาสนับสนุน ถ้าผู้ต้องหาปฏิเสธ ให้หาพยานหลักฐานมาสนับสนุน (The Roman Law Library, 2023) อย่างไรก็ตามในยุคนี้ช่วง 400-1400 ก่อนคริสต์ศักราชซึ่งเป็นช่วงเวลาของสงครามครูเสดหรือสงครามศาสนา โดยในยุคดังกล่าวได้มีการใช้ระบบวิธีทรมานเพื่อให้รับสารภาพ และเป็นช่วงสมัยที่มีการติดตั้งและใช้เครื่องทรมานอย่างถูกกฎหมายเพื่อ

ลงโทษผู้กระทำผิด ยุคปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (Révolution Française) อันเป็นช่วงที่อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รวมอยู่ในองค์กรเดียวที่เรียกว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติ และขณะเดียวกันเป็นช่วงเวลาที่ มีการพัฒนาปณิญาสาทที่ห้ามทรมานผู้กระทำผิดจนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ให้เห็นว่าเขาเป็นผู้กระทำ ความผิดจริง (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2567) หลักดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้ใช้วิธีการทรมานเพื่อให้ ผู้กระทำความผิดรับสารภาพในชั้นสอบสวนในส่วนของการค้นหาความจริงและพยานหลักฐานในกฎหมายไทย โบราณเรียกว่ายุคกฎหมายตรา 3 ดวงอันถือเป็นกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งแยกออกเป็น พระธรรมศาสตร์ (ที่มีสถานะ สูงกว่าจารีตประเพณี) พระราชศาสตร์ พระราชนิติศาสตร์ ตามลำดับ หลักกฎหมายนี้มาจากศาลและ พระมหากษัตริย์ที่มีระบบตรวจสอบจากข้อเท็จจริงย่อยไปสู่ข้อเท็จจริงหลัก รวมถึงการพิสูจน์ดำเนินไป โดย จะพิจารณาเป็นเฉพาะแต่ละคดีไป

1.2 แนวคิดบทสันนิษฐานความผิดทางอาญา (Presumption of Innocence)

ปัจจุบันกฎหมายลักษณะพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังคงมีหลัก บทสันนิษฐานความผิดทางอาญาที่ศาลจะต้องสันนิษฐานข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมาย บัญญัติว่าเป็นความผิดยังคงต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่า จะได้มีการพิสูจน์ พยานหลักฐานว่าผิดจริง ส่งผลให้ผู้กล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดกระทำความผิดจริงตามฟ้อง(ปกป้อง ศรีสนิท, 2567) กล่าวคือ โจทก์จะต้องแสดง พยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัยให้ศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงครบ ตาม องค์ประกอบความผิดตามฟ้อง หากมีข้อสงสัยหรือความไม่กระจ่างแห่งคดี ศาลย่อมยกฟ้องโจทก์ และปล่อย ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ ฉบับปี พุทธศักราช 2492 จวบจนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2560 (มาตรา 25 วรรคสาม) ที่กำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะทราบสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญา ฉะนั้น ใน ระหว่างการพิสูจน์พยานหลักฐานคดีอาญา บุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องปฏิบัติต่อ ผู้ต้องหาเสมือนผู้ที่มีได้กระทำความผิด แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการยอมรับสิทธิพลเมืองตามกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political right : ICCPR) (Coe.Int, 2024) แม้ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปก็ได้วางหลักเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1. ศาลต้องไม่มีแนวความเห็นเอนเอียงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด กล่าวคือศาลต้องดำเนินการ พิจารณาคดีโดยฟังความทั้งสองฝ่าย 2. โจทก์ย่อมมีภาระหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิด ตามฟ้องของโจทก์ หากพิสูจน์ไม่ได้ศาลชอบที่จะยกฟ้องโจทก์ได้ และ 3.กรณีหากมีข้อสงสัยในคดี จำเลย ย่อมได้รับประโยชน์แห่งข้อสงสัยนั้น และศาลสามารถปล่อยตัวจำเลยได้

1.3 หลักฟังความทุกฝ่าย (Principles of Bilateral Hearing)

ด้วยเหตุที่การต่อสู้คดีอาญาระหว่างโจทก์และจำเลยจะต้องให้ได้ความจริงและพยานหลักฐานที่ชัดเจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ จึงต้องเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถสืบพยานหลักฐานหักล้างหรือทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ได้ หลักการนี้จึงสอดคล้องกับหลักการโต้แย้งหรือคัดค้านต่อสู้คดีอาญาของจำเลยหรือเรียกว่า หลัก “Audi Alteram Partem” หรือหลัก “Audiatur et Altera Pars” ซึ่งมีที่มาจากหลักการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “Droit Natural” (สิริภา คิดจิตต์, 2560) ที่เห็นว่าบุคคลไม่ควรถูกพิจารณาพิพากษาลงโทษ หากยังไม่เปิดโอกาสให้ซักถามหรือต่อสู้คดี หลักดังกล่าวได้ถูกนำมาปรับใช้กับทั้งกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา รวมถึงกระบวนการพิจารณาคดีปกครองของไทย หลักดังกล่าวจึงก่อให้เกิดกระบวนการรับฟังความจริงและพยานหลักฐานของศาลที่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนอกคำฟ้องไม่ได้ ศาลต้องเปิดโอกาสให้ทั้งคู่ความฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยตรวจสอบ คัดค้านพยานหลักฐาน และคัดค้านโต้แย้งข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ กล่าวคือศาลจะนำพยานหลักฐานที่ทั้งคู่ความทั้งฝ่ายโจทก์จำเลยยังไม่ได้ตรวจสอบหรือโต้แย้งอย่างใด ๆ มาวินิจฉัยตัดสินคดีไม่ได้ (ลัคนาวดี สายมิตร อรรถเชม, 2562).

2. การศึกษามาตรการของกฎหมายเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ในส่วนของมาตรฐานการพิสูจน์และชี้น้ำหนักพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักการพิจารณาวินิจฉัยพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลใช้หลักการมาตรา 84/1 แห่งประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนดหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเป็นของฝ่ายโจทก์ หากโจทก์ไม่สามารถนำสืบได้ โจทก์ย่อมแพ้คดี ในคดีอาญาโจทก์ต้องพิสูจน์ให้สิ้นสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง (Beyond reasonable doubt) ในขณะที่ในคดีแพ่ง โจทก์เพียงพิสูจน์ว่าพยานหลักฐานฝ่ายตนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าเมื่อศาลชี้น้ำหนักพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่า โจทก์ก็จะถือว่าเป็นผู้ชนะคดี (จรัญ ภักดีธนากุล, 2566) แต่อย่างไรก็ดี มาตรฐานการพิสูจน์อาจแบ่งระดับได้ออกเป็น 5 ระดับ กล่าวคือ

(1) ระดับการมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งได้แก่กรณีการขอหมายอาญา ตามมาตรา 69 ประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจะออกหมายอาญาเช่น หมายจับ หมายค้น หมายขัง ได้หากศาลเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร (จรัญจิต บัญเชย, 2549)

(2) ระดับการพิสูจน์ว่าคดีมีมูล (Prima facie case) ได้แก่กรณีมาตรา 167 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่วางหลักการว่าถ้าเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาจะต้องผ่านกระบวนการได้สวนมูลฟ้องโดยพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องนั้นมีมูลและประทับฟ้อง (เนติบัณฑิตยสภา, 2566)

(3) ระดับการพิสูจน์ได้ว่าพยานหลักฐานฝ่ายตนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าหรือที่เรียกว่าหลัก “Preponderance of evidence” หากคู่ความฝ่ายใดสามารถพิสูจน์ได้ว่าพยานหลักฐานตนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่า ฝ่ายนั้นชนะคดี (ศาลยุติธรรม, 2566)

(4) ระดับที่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่ามีความน่าเชื่อถืออย่างชัดเจน ฝ่ายใดสามารถพิสูจน์ได้ ฝ่ายนั้นชนะคดี

(5) ระดับที่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงโดยปราศจากข้อสงสัย ศาลย่อมพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ศาลย่อมพิพากษายกฟ้องโจทก์ได้เช่นกัน (ธีรรัฐ ไชยอัศวราช, 2566)

ในส่วนของการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา นั้น ภายหลังการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อวินิจฉัย ศาลจะดำเนินการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความว่าฝ่ายใดมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือมากกว่ากัน และมีความชัดเจนไม่มีข้อสงสัยใดๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์มาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในส่วนของการห้ามรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แบ่งพยานหลักฐานออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ พยานบุคคล พยานวัตถุและพยานเอกสาร แต่หากกล่าวถึงก็จะได้แก่พยานที่มีรูปร่างหรือที่สัมผัสได้ กับพยานที่ไม่มีรูปร่าง เช่น คำเบิกความพยานบุคคล และบทบัญญัติดังกล่าวยังได้กล่าวถึงกรณีพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบและที่ได้มาโดยมิชอบ(พร้อมพรรณ ชลธารพงศ์, 2560) ดังนั้น การชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน ศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน และจะต้องไม่เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่สมควร ช่มชู้ หลอกลวง หรือที่ได้มาโดยประการอื่นใดโดยมิชอบ

3. การวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา มีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 วิเคราะห์ปัญหาความเป็นอิสระในงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา

กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานและความจริงในชั้นสอบสวนถูกแทรกแซงคดีโดยผู้บังคับบัญชาหรือสายการบังคับบัญชาหรือโดยผู้ทรงอิทธิพลทางการเมืองได้โดยง่ายซึ่งการแทรกแซงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นก่อนหรือหลังการรวบรวมพยานหลักฐานและความจริงก็ได้ อุปสรรคปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดผลทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน ขาดความรอบคอบไม่เป็นตามหลักมาตรา 131 และมาตรา 131/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้สำนวนการสอบสวนมีจุดอ่อนหรือบางกรณีทำให้กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานล่าช้า ยังผลทำให้กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในชั้นอัยการต้องล่าช้าไปด้วย และในทางเทคนิคทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์อาจทำให้พยานหลักฐานบางชนิดที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของผู้เสียหายหรือผู้เสียชีวิต (Biological Evidence) เลอะเลือนหรือสูญหายไปตามกาลเวลา อันจะทำให้การสอบสวนและรวมพยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาพรวมขาดความเชื่อมั่น เสียหายไปด้วย ในบางกรณี มีการช่วยเหลือทางคดีหรือการเปลี่ยนแปลงสำนวนทางคดีเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความโปร่งใสในการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

3.2 วิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานและค้นหาความจริงในคดีของอัยการ

กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานและค้นหาความจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการมักประสบปัญหาความล่าช้าการส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เนื่องจากระบวนการในการสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการมีสถานะเป็นผู้สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อศาลภายหลังการตรวจสอบความจริงและความสมบูรณ์ถูกต้องของพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมา และยังมีข้อโหว่ของกระบวนการค้นหาความจริงและพยานหลักฐานอีกด้วยว่าอัยการมิได้ไปตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุอย่างทันที่ในคดีที่มีข้อเท็จจริงหรือมีประเด็นทางกฎหมายและการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ที่สลับซับซ้อน เนื่องจากไม่มีหลักกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งถึงเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุเบื้องต้นให้อัยการทราบโดยเร็ว เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการลงตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในที่เกิดเหตุก่อนที่จะพยานหลักฐานบางรายการที่เป็นวัตถุพยานทางวิทยาศาสตร์หรือทางชีววิทยาจะเลอะเลือนสูญหายไป แม้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ก็ได้บัญญัติการลงพื้นที่ที่เกิดเหตุของพนักงานอัยการในพื้นที่ไว้โดยตรง ส่งผลทำให้พยานหลักฐานที่รวบรวมได้ไม่สมบูรณ์ที่จะส่งคดีได้ แม้อัยการสั่งฟ้องคดี แต่ในชั้นพิจารณาคดีอาญา ศาลอาจวินิจฉัยยกฟ้องโจทก์ในที่สุด

3.3 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของศาลในกรตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญา

ในส่วนของการตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานที่อัยการเสนอมานั้น ตามบทบัญญัติมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้วางหลักให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นตามความจริง แม้ศาลจะทราบหรือรู้ถึงความจริงแท้แห่งคดีที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงก็ตาม เนื่องจากศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน ศาลมีอาจหยิบยกข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนอกคำฟ้องได้ขึ้นวินิจฉัยเองได้ เพราะศาลอาจถูกมองว่ามีอคติ ไม่เป็นกลางตามระบบกล่าวหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ในขณะที่กรณีที่มีความจริงแห่งคดีสลับซับซ้อน และคดีร้ายแรงที่ต้องอาศัยพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ประกอบกับเป็นคดีที่คู่ความฝ่ายจำเลยตกเป็นผู้เสียหายหรือมีข้อจำกัดในการรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากวัตถุพยานหลักฐานหรือพยานเอกสารมักอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายโจทก์ ทำให้จำเลยในคดีอาญาไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง

4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญา มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ควรให้หน่วยงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนแยกส่วนออกจากหน่วยงานสืบสวนและหน่วยงานตำรวจ แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีพันธกิจหลักในการรวบรวมพยานหลักฐานและความจริงในคดีอาญาทั้งปวงร่วมกับสำนักงานพิสูจน์หลักฐาน ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเห็นควรออกระเบียบการบริหารองค์กรภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นการเฉพาะ ซึ่งการจัดองค์กรแยกส่วนการสอบสวนดังกล่าวจะสอดคล้องกับการจัดองค์กรสืบสวนสอบสวนฝรั่งเศสที่มีการแยกส่วนงานระหว่าง “ตำรวจ

ฝ่ายคดี” (Police Judiciaire) กับ “ตำรวจฝ่ายปกครอง” โดยให้งานส่วนของตำรวจฝ่ายคดีจะทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและความจริงตลอดจนกำหนดฐานความผิดทางอาญา (constater les infractions pénal) โดยอยู่ภายใต้ (à l' autorité) ของการตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานคดีอาญาของพนักงานอัยการ (Procureur Générale de la République) และการตรวจสอบความจริงแห่งคดีและพยานหลักฐานของศาลไต่สวน (Juge d' instruction) ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 12 และมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

4.2 มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติม จากข้อ 16 ของพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ที่วางหลักว่า “ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่เฉพาะที่ตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใด ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ ดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มา หรือไม่ให้อัยการหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสาร ตามที่เรียกก็ได้” โดยเห็นควรแก้ไขเป็น “ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่เฉพาะคดีที่ตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการสอบข้อเท็จจริง เพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่น ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐานเอกสารหรือวัตถุ ลงพื้นที่แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ ดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควร แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้อัยการ พยานหลักฐาน เอกสาร หรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้”

4.3 ควรให้ศาลมีความเป็นอิสระในการใช้ดุลยพินิจตรวจสอบความจริงและพยานหลักฐานในคดีอาญา อันไม่กระทบต่อมาตรฐานการสืบพยานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเห็นควรปรับแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จากที่บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพินิจได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานชนิดที่มีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบด้วยประการอื่น ให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นว่าด้วยการสืบพยาน” โดยเห็นควรเพิ่มเติมข้อความวรรค 2 ของมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ดังนี้ (วรรคสอง) " ในกรณีที่ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญในคดีที่มีได้ปรากฏในคำฟ้อง ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษก็ตาม และไม่กระทบต่อมาตรฐานระบบงานยุติธรรมทางอาญาในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ให้ศาลสามารถหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างได้ แต่ต้องแจ้งให้คู่ความทราบ และให้คู่ความชอบที่จะคัดค้านหรือโต้แย้งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้”

ข้อเสนอแนะการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการบริหารหน่วยงานสอบสวนและในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ศาลชอบที่จะหยิบยกพยานหลักฐานตามที่ปรากฏจริงและเป็นสาระสำคัญแห่งคดีตามความจริงที่อาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่ความได้ และมีแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปตามลักษณะของผลงานวิจัยนี้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาระบบกลไกการตรวจสอบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ในรูปแบบการวิจัยพร้อมกำหนดขั้นตอนการศึกษาตามวิธีการวิจัยในรูปแบบที่ถูกต้องและเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

จรัญ ภักดีธนากุล. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จรูญจิต บุญเขย. (2549). *มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีรรัฐ ไชยอัครวัชร. (2566). *การให้น้ำหนักพยานหลักฐาน เพื่อออกหมายค้น ...หมายจับ...กับการตัดสินว่าเขามีความผิด*. Retrieved from: <https://justicechannel.org/read/article-worth-reading/evidence>

เนติบัณฑิตยสภา. (2566). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 ลักษณะ 1 พ้องคดีอาญา*. Retrieved from: <https://www.thethaibar.or.th>.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2567). *สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์*. Retrieved from: <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>

ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2567). *ปฏิวัติฝรั่งเศส 1789: การกำเนิดขึ้นของสภาแห่งชาติ*. Retrieved from: <https://pridi.or.th/th/content/2021/09/827>

พร้อมพรรณ ชลถาวรพงศ์. (2560). *การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลักคนาวดี สายมิตร อรรถเชม. (2562). *ความทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของศาลและการนำหลักวิธีพิจารณาความทั่วไปมาใช้ในวิธีพิจารณาคดี*. กรุงเทพฯ: บทความวิชาการ สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง.

ศาลแพ่ง. (2566). *กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีแพ่ง*. Retrieved from: <https://civil.coj.go.th/th/page/item/index/id/801>.

ศาลยุติธรรม. (2566). การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาอื่น. Retrieved from: <https://dunlapaha.coj.go>

สถาบันพระปกเกล้า. (2566). หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา. Retrieved from: <https://kpi.ac.th>pdf>.

สิริภา คิตจิตต์. (2560). มาตรการแก้ไขปัญหาคriminalที่จำเลยคดีอาญารับสารภาพผิดโดยไม่ตรงกับความจริง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2558). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3 วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลฎีกาธรรมนุญ.

Coe.Int. (2024). *The International Covenant on Civil and Political Rights*. Retrieved from: <https://www.coe.Int>.

History.com. (2023). *Code of Hammurabi: Laws & Facts*. Retrieved from: <https://www.history.com/topics/ancient-middle-east/hammurabi>.

The Roman Law Library. (2023). *Lex XII Tabularum (English translation: ARS)*. Retrieved from: <https://droit.romain.univ-gr>.

The Roman Law Library. (2023). *The Code of Justinian (Scott)*. Retrieved from: <https://droitroman.univ-gr>.

